

Seksuaalinen väkivalta Uhrin kohtaaminen

16.5.2020 SPR festarivapaaehtoiset

Marjo Pahkala
Rikosuhripäivystys
Pirkanmaan palvelupiste

Toimintaa tukee:

KOULUTUKSEN SISÄLTÖ

- Termien määrittelyä
- Seksuaalinen väkivalta ja rikoslaki
- Seksuaalista häirintää (ahdistelua) kohdanneen kohtaaminen.
- Mitä erityisesti tulee huomioida, kun kohtaa raiskatuksi tulleen henkilön?
- Rikosuhripäivystyksen (RIKU) palvelut ja uhrin auttaminen

SEKSUAALIOIKEUDET

Ihmisen oikeutta omaan seksuaalisuuteen ei määrittele pelkästään voimassa oleva rikoslaki, vaan on olemassa myös yleiset ja yhtäläiset seksuaalioikeudet.

Näitä ovat esimerkiksi;

- Oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen
- Oikeus itsemääräämiseen ja keholliseen koskemattomuuteen
- Oikeus vapauteen kaikista väkivallan ja pakottamisen muodoista
- Oikeus yksityisyyteen
- Oikeus parhaimpaan saavutettavissa olevaan terveydentilaan sisältäen seksuaaliterveyden, johon kuuluu mahdollisuus nautinnollisiin, tyydyttäviin ja turvallisiin seksuaalisiin kokemuksiin
- Oikeus nauttia tieteellisen edistyksen ja sen soveltamisen eduista
- Oikeus hakea oikeutta, oikaisua ja hyvitystä

Lähde: Seksuaaliterveyden maailmanjärjestö (World Association for Sexual Health, WAS)

MYYTTEJÄ JA USKOMUKSIA SEKSUAALISESTA VÄKIVALLASTA

- Sitä koskevat luvut ovat liioiteltuja.
- Sitä tapahtuu vain tytöille ja naisille.
- Sitä tapahtuu vain ”tietynlaisille” naisille.
- Tuntemattomat ovat suurin uhka.
- Vain miehet käyttävät lapsia hyväksi.
- Lapsi käyttäytyy viettelevästi.
- Naiset haluavat tulla otetuksi väkisin.
- Sattuuhan sitä kaikenlaista: parasta unohtaa koko juttu...

SEKSUAALISEN VÄKIVALLAN MÄÄRITTELYÄ

- Seksuaalinen väkivalta on vallan käyttöä, eikä sitä voi oikeuttaa millään perusteella.
- Se on toisen ihmisen pakottamista johonkin seksuaaliseen tekoon vastoin tämän tahtoa.
- Se voi tapahtua kotona, ystävän tai kumppanin luona, juhlissa, harrastuksen parissa, kadulla, FESTAREILLA jne.
- Väkivallan tekijä voi olla ystävä, kaveri, seurustelukumppani, sukulainen, oma vanhempi, harrastuksen ohjaaja, joku muu tuttu tai tuntematon.
- Tekijän ikä vaihtelee suuresti.

MISTÄ PUHUTAAN

- Seksuaalinen väkivalta
- Raiskaus
- Seksuaalinen kaltoinkohtelu
- Insesti
- Seksuaalinen häirintä
- Seksuaalinen ahdistelu
- Sukupuolittunut väkivalta
- Pedofilia
- Nettiporno

Rikoslaki 20. luku

Seksuaalirikoksista

MYÖS YRITYS ON
RANGAISTAVAA!

- Raiskaus
- Törkeä raiskaus
- Pakottaminen sukupuoliyhteyteen ([poistunut rikoslaista 9/2014](#))
- Pakottaminen seksuaaliseen tekoon
- Seksuaalinen ahdistelu ([lisätty rikoslakiin 1.9.2014](#)) - Asianomistajarikos yli 18v. kohdalla
- Seksuaalinen hyväksikäyttö
- Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö
- Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö
- Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö
- Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta
- Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin
- Paritus
- Törkeä paritus
- (Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavat teot, mm. kuvan levittäminen. ROL luku 17.)

SEKSUAALINEN HÄIRINTÄ

- #Metoo-kampanja nosti esiin seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun.
- Häirintään ja ahdisteluun puuttumisen keskeiset lainsäädännöt löytyvät
- Häirintä tasa-arvolaissa
 - Seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä ovat tasa-arvolain mukaan syrjintää ja sellaisena kiellettyä.
 - Se voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

SEKSUAALINEN AHDISTELU RIKOSLAISSA

- *”Joka koskettelemalla tekee toiselle seksuaalisen teon, joka on omiaan loukkaamaan tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on tuomittava, jollei teosta muualla tässä luvussa säädetä rangaistusta, seksuaalisesta ahdistelusta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.” RI 20 luku 5 §*
- Sanallinen ahdistelu ei kuulu seksuaalisen ahdistelu rikostunnusmerkistöön. Se voi kuitenkin täyttää kunnianloukkauksen tai laittoman uhkauksen tunnusmerkistön.

VANHENEMISAJAT JA SYYTEOIKEUS

- 10 vuotta: lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, raiskaus, seksuaalinen hyväksikäyttö
- 20 vuotta: törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä raiskaus
 - Lasketaan uhrin täyttäessä 18 vuotta
- Virallisen syytteen alaisia, paitsi seksuaalinen ahdistelu!

SEKSUAALISTA VÄKIVALTA VOI OLLA

- Seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet, viittaukset, kommentit, ehdotukset
- Seksuaalinen koskettelu: taputtelu, suutelu, sively jne.
- Seksuaalisväritteiset tekstiviestit, puhelut, sähköpostit, kuvat jne.
- Halventavat ja seksistiset vitsit
- Tirkistely tai itsensäpaljastaminen
- Toisen painostaminen sukupuolielinten kosketteluun tai masturbointiin

OTSIKOISSA

■ Ylen aamu

- Suomessa on vuodessa yli 50 000 seksuaalisen väkivallan uhria - "Syyllisyyden on väistyttävä ja hiljaisuuden murruttava"

Ylen kysely: #metoo oli enemmistölle käänne parempaan – "Tärkeä keskustelu", "ylilyöntejä", "syyttömille kohtuutonta kärsimystä"

🕒 04.07.2018 YLE UUTISET

#Metoo-kampanja on vaikuttanut myönteisesti ihmisten väliseen kanssakäymiseen. Ylen kyselyn mukaan näin ajattelee noin puolet suomalaisista. Voit keskustella aiheesta jutun lopussa.

🕒 11:09

Päivän lehti 6.1.2020

Nuorten ja aikuisten kokema seksuaalinen väkivalta ei ole lisääntynyt, kertoo rikosuhritutkimus

Puolitoista prosenttia 15-74-vuotiaista joutui vuonna 2018 seksuaalisen väkivallan tai sen yrityksen kohteeksi.

Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö kasvoi Vihdissä viime vuonna räjähdysmäisesti - tapauksia oli jo 25

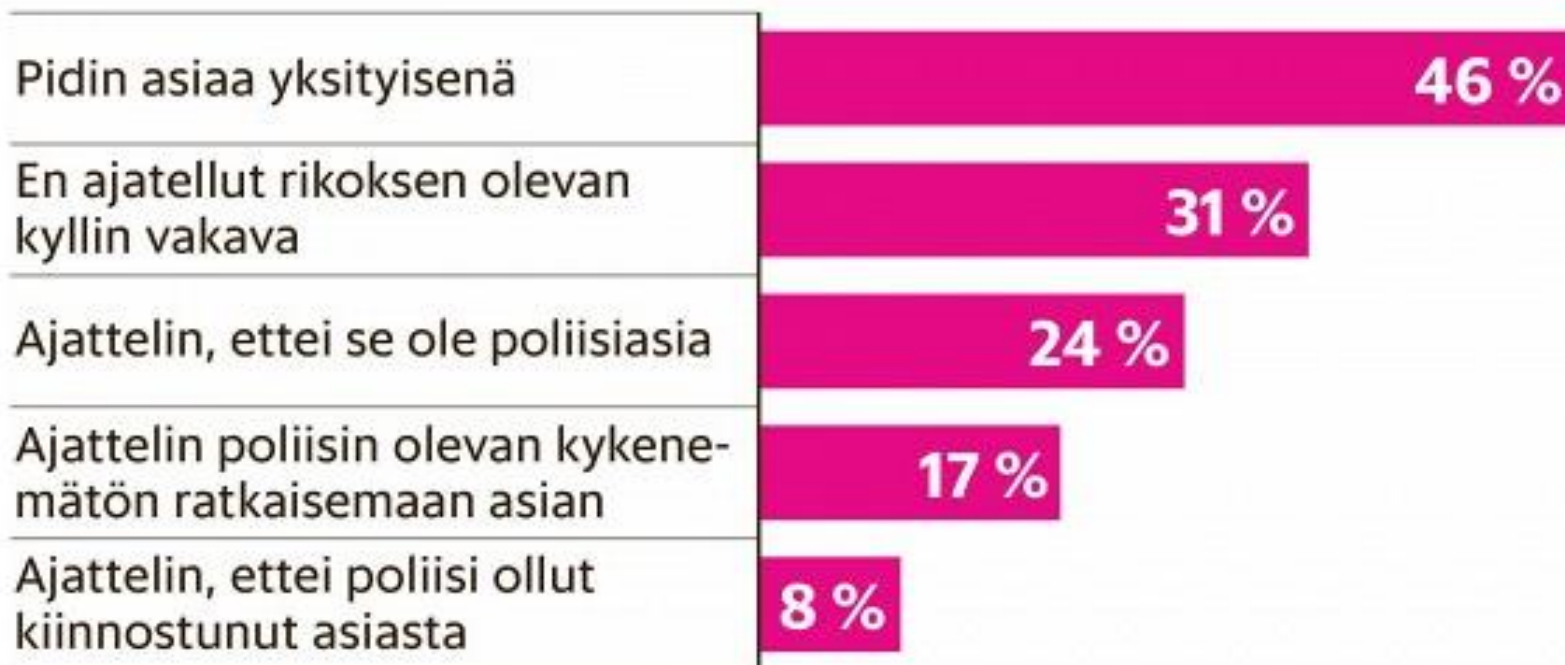

16.5.2020

Seksuaalisesta väkivallasta valtaosa jää ilmoittamatta

Mistä syystä ei ilmoittanut poliisille seksuaalisesta ahdistelusta tai väkivallasta

Koonnut: PAULIINA GRÖNHOLM HS, grafiikka: JUKKA HIMANEN HS, lähde: Poliisibarometri 2014

ENNAKKOLUULOJA UHRISTA

- Uhri voi vaikuttaa tulevaan/tekoon jollain tavoin
- Traumatisoitunut pakolainen on usein raiskattu
- Uhri on juovuksissa, vähäpukeinen, keimaileva nuori nainen
- Pukeutuminen vaikuttaa seksuaaliseen väkivaltaan
- Uhrin pukeutuminen vaikuttaa tekijään innostavasti / laukaisee teon
- Miestä ei voi raiskata
- **Seksuaalista väkivaltaa on vain kajoava/tunkeutuva teko, ei esim. ahdistelu**
- Uhri on nuori yksin kävelevä nainen
- Muu raiskaus kuin yhdyntä ei voi tuntua niin kamalalta
- Uhri on päihtynyt
- Vanhoja miehiä ei raiskata
- Naiset ei raiskaa naisia
- ”Aina” olisi ollut jotakin tehtävissä, jolla olisi voinut ehkäistä tapahtuneen

Lähde: kerätty osallistujien kommentteista VÄLITÄ –koulutus 2016

UHRIN KOKEMUS ON TÄRKEÄ

- Uhrin kokemus on oleellinen: väkivaltaa tai ahdistelua on se, mikä on tuntunut väkivaltaiselta tai ahdistavalta.
- Tutkimuksissa ei ole havaittu merkittäviä eroja oireissa ja toipumisessa riippumatta, onko ollut kyseessä raiskaus tai sen yritys, tai millainen teko on ollut.
- Raiskaus on kokemus, josta monet uhrit eivät koskaan toivu täysin, vaan he joutuvat sopeuttamaan elämänsä traumaan ja sen kanssa elämiseen.

Virtuaalilikokousbingo goes taukojumppa

ÄÄNI PÄTKII TEE 5 KYKKYÄ	MIKROFONI LIIAN LÄHELLÄ SUUTA PAINA LEUKA RINTAAN	JOKU TULEE MYÖHÄSSÄ PYÖRITTELE NIUKKOJA	ESITYSLISTA PUUTTUU PYÖRITÄ HARTIOITA 10 KRT ETEENPÄIN	KOKOUS ALKAA MYÖHÄSSÄ HENGITÄ SYVÄÄN
JOKU LÄHTEE KESKEN POIS PYÖRITÄ HARTIOITA 10 KRT TAAKSEPÄIN	KOKOUS VENYY YLI SOVITUN AJAN JOS ISTUT, NOUSE HETKEKSI SEISOMAAN	KOLME IHMISTÄ PUHUU PÄÄLEKKÄIN NOSTA HARTIAT KORVIIN JA PUDOTA TAKAISIN ALAS	PUHEESTA EI SAA SELVÄÄ HYPPÄÄ PAIKALLASI ILMAAN 5 KERTAA	ESITYSSISÄLTÖ EI NÄY KEINUTA LANTIOTA PUOLELTA TOISELLE
ÄÄNI KIERTÄÄ KÄVELE HETKI PAIKALLASI	JOKU TIPPUU KOKOUKSESTA TEE 5 X-HYPPYÄ	:)	TOIMENPITEET JÄI SOPIMATTA RAVISTELE KÄDET RENNOIKSI	EI MUISTETA MITÄ VIIMEKSI SOVITTIIN NYRKKELE HETKI ILMASSA
JOKU YSKÄISEE HALAA ITSEÄSI	ESITTÄJÄ NÄYTTÄÄ VÄÄRÄÄ SISÄLTÖÄ TEE 5 KYKKYHYPPYÄ	EI PYSYTÄ AGENDASSA TEE 5 SEINÄPUNNERRUSTA	VAIMENNUS JÄI PÄÄLLE VENYTÄ KYLKIÄ	KUKAAN EI TIEDÄ MIKSI KOKOONNUTTAAN PYÖRITTELE RANTEITASI
KAKSI IHMISTÄ PUHUU PÄÄLEKKÄIN KIERRÄ YLÄVARTALOA PUOLELTA TOISELLE	JOKU PITÄÄ MONOLOGIA HYPI YHDELLÄ JALALLA	RASKASTA HENGITYSTÄ MIKROFONIIN ETEENTAIVUTUS SEISTEN	KIUSALLINEN HILJAISUUS PYÖRÄYTÄ MOLEMMAT KÄDET ETUKAUTTA YMPÄRI 5 KERTAA	MIKROFONI JÄÄ AUKI HAE VAIVIHKAA KUPPI KAHVIA

16.5.2020

Mitä minulle tapahtui? JOS Mitä minä nyt teen?
Olisinko voinut estää sen? Miksi juuri minä?
Oliko se minun syynti? Kuka sen teki?
Miksi hän teki sen? Mitä minussa tapahtuu? Olenko pilalla?
Tulenko hulluksi? MUA HÄVETTÄÄ
Kuka tietää tästä? Tuleeko tämä perheen/ tuttujen tietoon?
Mitä ihmiset ajattelevat? Uskooko minua kukaan?
Voinko koskaan seurustella ja saada lapsia?
Kenelle voin kertoa? Mitä siitä seuraa?
Keneltä saan tukea? OLEN ITSE SYYLLINEN
Selviätkö tutkimuksista/ rikosprosessista? JOS
JOS Toivunko tästä koskaan?
Auttaako mikään?

SEURAUKSIA UHRILLE

- Ahdistuneisuus ja masennus
- Syyllisyys ja häpeä
- Pelko ja viha
- Unihäiriöt
- Huono omanarvontunne
- Psykosomaattiset kivut
- Somaattiset sairaudet
- Itsesyytökset, itsetuhoisuus
- Vaikeudet läheisyydessä

Muutama käytännön juttu

- Lääkärin tutkimus ja hoito =>
- Sairausloma ja mahdolliset lääkitykset =>
- Lääkärinlausunto!
- Rikosilmoitus on ainoa tapa yrittää vastuuttaa tekijää.
- Alle 18 v. poliisikuulustelut videoidaan, myös täysi-ikäisten kuulemiset voidaan videoida.
- Alle kouluikäisen kuulee lastenpsykiatri.
- Avustaja ja tukihenkilö valtion varoista
- Edunvalvoja tarvittaessa

SERI-TUKIKESKUKSET

- Seri-tukikeskus on seksuaaliväkivaltaa kohdanneiden tukiyksikkö.
- Yli 16-vuotiaille raiskatuille.
- Ehtona ei ole rikosilmoituksen teko, vaikka siihen kannustetaankin.
- Seri-tukikeskuksessa asiakas saa kokonaisvaltaisen palvelun yhdestä paikasta.
- Palvelu sisältää:
 - Oikeuslääketieteellisen näytteenoton raiskauksen uhrilta,
 - Tilanteen kokonaisarvion,
 - Tuen lähipäivien selviytymiseen
 - Psyykkistä tukea traumaattisesta kokemuksesta toipumiseen
 - Hoidon jatkosuunnitelman.
- Seri-tukikeskus palvelee kaikkia sukupuolia; naisia, miehiä ja transihmisiä, inter- ja muun sukupuolisia.
- Tukikeskuksesta asiakas saa koko prosessin ajan tietoa myös kolmannen sektorin toimijoista ja halutessaan tukea oikeusprosessin käynnistämiseen.

HAASTEITA KOHTAAMISESSA

- Uhri yrittää selvittää välttämällä, eikä kerro kokemastaan tai hae heti apua
 - apua haetaan vasta, kun oireet pakottavat
 - apua haetaan usein muuhun, esim. kipuihin, ahdistukseen, masennukseen, paniikkiin, univaikeuksiin tai päihdeongelmiin
- Uhri ei osaa nimetä kokemustaan raiskaukseksi, hyväksikäytöksi tai väkivallaksi
- Uhrilla ei ole tarkkoja muistikuvia tapahtuneesta
 - Muistin aukot voivat olla seurausta traumasta tai päihtymystilasta tai molemmista

Kohtaaminen

- Ensi kontakti tärkeä; oma asenne.
- Älä vähättele tai syyllistä.
- Ole myötätuntoinen ja kunnioittava.
- Nimeä tapahtunut.
- Lapsen perhettä ei saa mustamaalata.
- Tekoa saa arvostella, ei tekijää.
- Tukea läheisiltä ja läheisille

1. Rauhoitu ja rauhoita.
2. Kysy ja kuuntele.
3. Usko uhria. Älä syyllistä.
4. Anna myötätuntoa ja huolenpitoa.
5. Anna tietoa.
6. Ohjaa lääkäriin.
7. Kannusta tekemään ilmoitus poliisille
- alaikäiset: ilmoita poliisille ja lastensuojeluun.
8. Saata kriisiavun pariin.

KOHTAAMISEN PERIAATTEITA

- Seksuaalinen väkivalta/ hyväksikäyttö on väärin ja rikos
- Fyysinen ja psyykkinen turvallisuus ensisijaista ja aina varmistettava!
- Akuuttiapu
- Huolenpito, perustarpeista huolehtiminen
- Rauhoittaminen, turvallisuuden tunteen rakentaminen – ei jätetä yksin
- Lääkäriin ohjaaminen, terveydestä huolehtiminen
- Oikeudellinen ohjaus ja neuvonta
- Kriisihoitoon ohjaaminen –” saattaen vaihdettava”
- Selviytymiskeinojen ymmärtäminen ja tukeminen
- Reaktioiden normalisointi

Lähde : Tukinainen

KOHDATESSASI SEKSUAALISTA VÄKIVALTAA KOKENEEN

- Rauhoita ympäristö; pyri takaamaan henkilön yksityisyys
- Puhu lempeällä, mutta selkeällä äänelle
- Vältä turhia fraaseja, puhu yksinkertaisesti ja lyhyitä lauseita
- Ole kiinnostunut ja keskity siihen mitä uhri puhuu
- Kuuntele keskeyttämättä, mutta ole aktiivinen ja pidä yllä katsekontaktia
- Hyväksy uhrin reaktiot
- Usko uhria, älä syyllistä
- Älä vähättele, mutta normalisoi uhrin reaktioita

KOHTAAMISEN ABC

- Anna positiivista palautetta
 - ”Teit oikein, kun kerroit”
 - ”Kiitos kun kerroit”
- Rohkaise
 - ”Joskus näistä asioista voi olla vaikea puhua, mutta olit jo rohkea, kun kerroit”
- Suhtaudu asiaan rauhallisesti
- Kunnioita uhrin tahtia kertoa tapahtuneesta –
älä painosta
- Ole neutraali ja vältä kauhistelua

KOHTAAMISEN ABC

- Älä moralisoi vaan tee selväksi, että uhri ei ole syyllinen tapahtuneeseen
 - ”Se ei ollut sinun syysi”
- Kuuntele ja kirjaa ylös mitä uhri sinulle oma-aloitteisesti kertoo.
 - Älä haastattele uhria tapahtumista, se on poliisin tehtävä.
- Kerro, että olet velvollinen ilmoittamaan asiasta viranomaisille, jos uhri alle 18v.
 - Lastensuojeluilmoitus ja rikosilmoitus
- Varmista uhrin hyvinvointi ja jatkohoito
 - perhe, tukiverkosto, kriisiapu

KOHTAAMISEN ABC

Sensitiivistä ohjausta ja neuvontaa

- Kannattaa varmaankin... /Sinulla **on oikeus**
- Motivointia lääkäriin ja poliisille/ **EI KOSKAAN painostamista tai avun ehdollistamista!**
- Tietoa rikoksen uhrin oikeuksista, oikeuslääketieteellisestä tutkimuksesta, oikeudesta tukihenkilöön ja ilmaisesta oikeusavustajasta, asianajajasta
 - Ohjaus lähimpään RIKUn palvelupisteeseen

UHRI JA RIKOSPROSESSI

- Kaikki seksuaalisen väkivallan uhrin ei jaksa / halua lähteä pitkään ja raskaaseen rikosprosessiin.
 - Uhri ei tiedä oikeuksiaan ja mitä prosessissa tapahtuu
- Lääkärin tutkimus ja hoito
 - Lääkärinlausunto tärkeä näytön ja korvausten kannalta!
- Sairausloma ja mahdolliset lääkitykset
- Raskauden ja sukupuolitautilien mahdollisuus

OIKEUS MAKSUTTOMAAN AVUSTAJAAN

- Seksuaalirikoksen uhrilla on oikeus oikeudenkäyntiavustajaan, jonka palkkio maksetaan valtion varoista (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 2 luku 1 a §)
- Jo esitutkintaa varten eli poliisikuulusteluun
- Myös oikeudenkäyntiä varten
- Uhria ei laskuteta, vaan oikeudenkäyntiavustaja hakee maksumääräyksen käräjäoikeudelta ROL avustajamääräys

OIKEUS TUKIHENKILÖÖN

- Seksuaalirikoksen uhrilla on oikeus avustajan lisäksi tukihenkilöön
- Rikosilmoituksen teossa, kuulustelussa, oikeudenkäynnissä
- Tukihenkilönä voi toimia kuka tahansa
 - Läheinen ei ole aina paras tähän rooliin
- Suositeltavampaa ottaa tukihenkilö Rikosuhripäivystyksestä

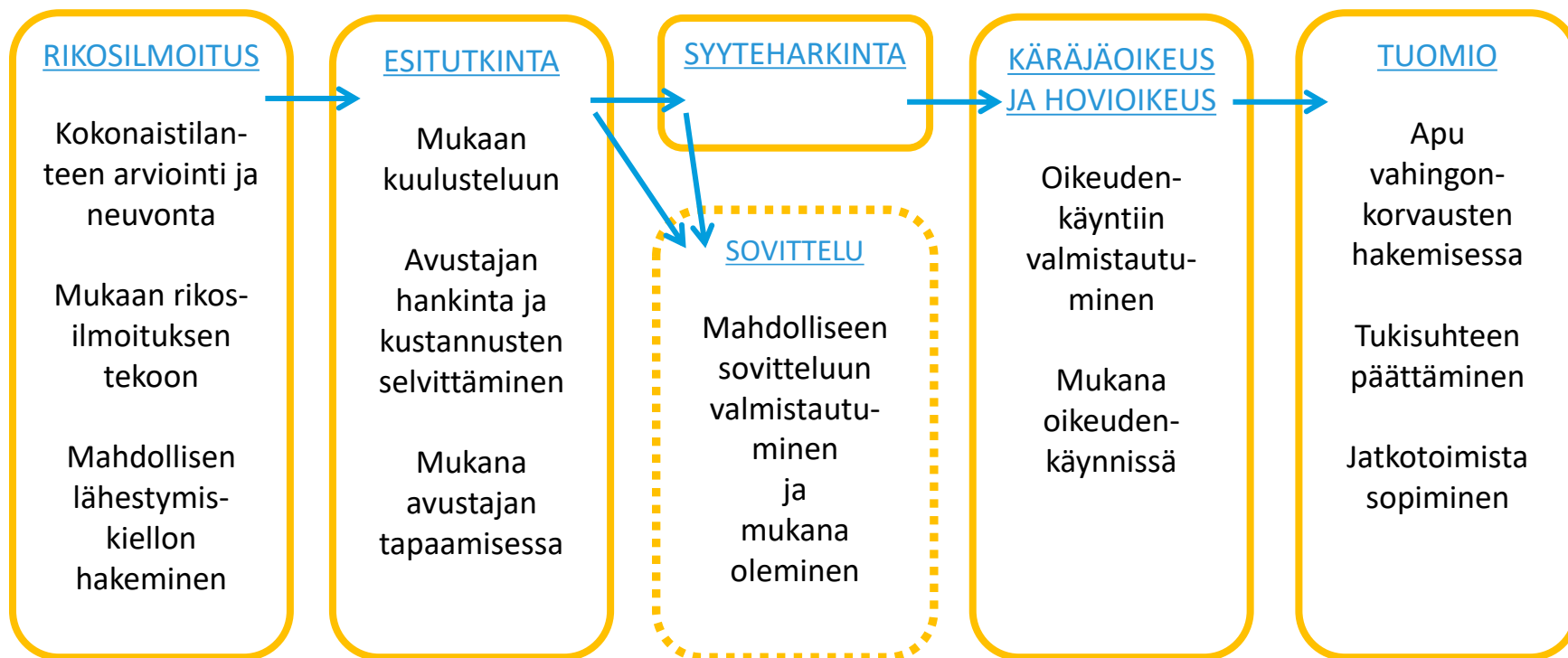
RIKOKSEN UHRIN POLKU

- Turvattomuuden tunteet
- Pelko ja ahdistus
- Syyllisyys ja häpeä
- Muisti- ja keskittymisvaikeudet
- Uniongelmat
- Ongelmia ihmissuhteissa
- Muut psyykkiset reaktiot
- Fyysiset vammat ja oireet
- Taloudelliset menetykset

- Mitä pitäisi tietää?
- Mille poliisiasemalle tehdään rikosilmoitus?
- Mitä tarkoittaa esitutkinta, syyteharkinta, sovittelu?
- Mitkä ovat lainmukaiset oikeuteni?
- Rangaistus- ja vahingonkorvausvaatimukset?
- Mitä seuraavaksi tapahtuu?
- Täytyykö minun olla itse aktiivinen, että asiat etenevät?
- Kuka maksaa oikeudenkäyntikulut?
- Mistä saan oikeusavustajan?
- Mitä oikeudenkäynnissä tapahtuu?
- Miten suhtautua tiedotusvälineisiin?
- Kuka voi auttaa?

RIKUN TUKI RIKOSPROSESSISSA

<https://www.youtube.com/watch?v=mNb-DqARK2Q>

MITÄ TÄMÄ MERKITSEE VAPAAEHTOISELLE

- Ikävien, järkyttävien tapahtumien kohtaaminen ja käsitteleminen
- Omat tunteet ja niiden vaikutus omaan elämään
- Omien asenteiden kehittyminen tai muutokset
- Jakaminen
- Työnohjaus!

OHJAA RIKUN PALVELUIHIN

- **Asiakaspalvelu virka-aikana** alueellisissa palvelupisteissä maanantaista perjantaihin
 - <https://www.riku.fi/yhteystiedot/>
- **Rikosuhripäivystys 116 006** suomeksi ma–pe klo 9–20 sekä ruotsiksi ma-pe klo 12–14.
- **Juristin puhelinneuvonta 0800 161 177** ma–to klo 17–19.
-

”Elämässä on yksi tärkeä hetki, se on tämä hetki.
Elämässä on yksi tärkeä ihminen. Se on ihminen jonka kanssa juuri olet”

- Leo Tolstoi -

Linkkejä & vinkkejä

- <https://www.riku.fi/fi/oppaat+ja+ohjeet/ohjeet+raiskauksen+uhrille/>
- <https://www.seksuaalivakivalta.fi/>
- <http://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaalat/naistenklinikka/poliklinikat/seritutikeskus/Sivut/default.aspx>
- <https://www.tays.fi/fi-FI/Palvelut/Seritutikeskus>
- https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta/seri-seksuaalivakivallan-uhrin-tukikeskukset
- <https://www.tukinet.net/>
- <https://www.thl.fi/sv/web/sukupuolten-tasa-arvo/hyvinvointi/sukupuolistunut-vakivalta/sukupuolistuneen-vakivallan-muotoja/seksuaalinen-vakivalta>
- <https://tukinainen.fi/>
- <http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/>
- <http://www.sexpo.fi/nuorille/nuorten-nettineuvonta/>
- <https://www.mielenterveystalo.fi/>
- <https://nuortenexit.fi/>
- <https://www.thl.fi/sv/web/lastensuojelun-kasikirja>
- <https://www.tasa-arvo.fi/seksuaalinen-hairinta>

